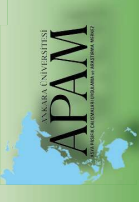

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ASYA-PASİFİK ÇALIŞMALARI
UYGULAMA ve ARAŞTIRMA MERKEZİ (APAM)

ANKARA UNIVERSITY
ASIA-PACIFIC RESEARCH CENTER (APAM)

Türkiye'de Tayvan Çalışmaları - II
(Tarih, Ekonomi ve Uluslararası İlişkiler)

土耳其 & 臺灣

Taiwan Studies in Turkey - II
(History, Economy & International Relations)

Türkiye'de Tayvan Çalışmaları - II
(Tarih, Ekonomi ve Uluslararası İlişkiler)

土耳其 & 臺灣

Taiwan Studies in Turkey - II
(History, Economy & International Relations)

Yayına Hazırlayan
Prof. Dr. A. Merthan DÜNDAR

ISBN: 978-605-136-455-1

Ankara Üniversitesi Basımevi
<http://basimevi.ankara.edu.tr>

Para ile Satılmaz

Ankara, 2019

Para ile Satılmaz

Türkiye’de Tayvan Çalışmaları - II (Tarih, Ekonomi ve Uluslararası İlişkiler)

Taiwan Studies in Turkey - II (History, Economy & International Relations)

Yayına Hazırlayan
A. Merthan DÜNDAR

Ankara • 2019

Ankara Üniversitesi Yayınları No: 657
Asya-Pasifik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
APAM Yayınları: 5

ISBN: 978-605-136-455-1

Yazarların görüşlerinin sorumluluğu kendilerine aittir.

Baskı Yeri:
Ankara Üniversitesi Basımevi
İncitaşı Sokak No: 10 06510 Beşevler / ANKARA
Tel: (0312) 213 66 55
Basım Tarihi: ??/??/2019

İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. A. Merthan DÜNDAR TAKDİM	v
Ekselans Yaser Thai-hsiang CHENG SUNUŞ	vii
Prof. Dr. Z. Kenan BİLİCİ <i>Tayvan '92- '93: "Yengeç Dönencesi Anıları"</i>	1
Dr. Öğr. Üyesi Kubilay ATİK <i>Tayvan'ın Dongning Krallığı</i>	9
Dr. Öğr. Üyesi Gonca Ünal CHIANG: <i>Son Filozof: Tayvanlı Shi Zuocheng ve Eseri</i>	27
Öğr. Gör. Ayşe ÖZTÜRK <i>Sun Yat-sen'in Xinhai Devrimine Yön Veren Üç Halk İlkesi Sanminzhuyi</i>	45
Büyükelçi (E) Prof. Dr. Ali Engin OBA <i>Asya-Pasifik Bölgesi 'nde Stratejik Dengede Tayvan'ın Rolü</i>	75
Ahmet Faruk IŞIK <i>Tayvan'ın "Yeni Güney'e Doğru" Politikası</i>	89
Doç. Dr. Aşkın İnci SÖKMEN <i>Tayvan'ın Ulusal Güvenliği ve Tehdit Algılamaları</i>	105
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZAY <i>Tayvan-Endonezya İlişkilerine Dair Kısa Bir Değerlendirme</i>	131
Dr. Ümit ALPEREN <i>Tayvan Boğazı Krizleri Bağlamında Çin-ABD Jeopolitik Rekabeti</i>	159
Ferhat DURMAZ <i>Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Malezya-Tayvan İlişkileri: Algılar, Etkenler ve Uygulama Boyutu</i>	173

Dr. Öğr. Üyesi Merve SEREN <i>Tayvan Savunma Sanayii: Endüstriyel Gelişim Stratejisi ve Alınan Dersler</i>	199
Doç. Dr. Nuran Savaşkan AKDOĞAN <i>Tayvan'da Siyasal Kültür ve Değişim</i>	239
Doç. Dr. Serdar SARISIR <i>Milliyetçi Çin'in Birleşmiş Milletlerdeki Konumu ve Türkiye (1960-1970)</i>	267
Ahmet Yiğitalp TULGA <i>PRC-Taiwan-The Bamboo Union and other Organized Crime Groups Relations</i>	285

TAYVAN DONGNING KRALLIĞI

Kubilay ATİK*

Bu alışma, Dongning Krallığı¹ olarak anılan, kısa süreliğine Tayvan'ın büyük bölümüne egemen olarak adada Hollanda egemenliğine son veren, yerel krallığın kısa bir tarihçesini Türk okurlara sunmayı amaçlamaktadır. Tayvan tarihindeki ilk bağımsız devlet olan ve bütün Tayvan'ı ilk kez tek bir siyasi çatı altında birleştirmeyi hedefleyen bu devlet, aslında kısa ömrüne rağmen Tayvan tarihinin dönüm noktalarındandır denilebilir. Ancak, tüm bu önemine rağmen, bu devlet hakkında dilimizde hiçbir çalışma olmadığı gibi batı dillerinde de yapılan çalışmalar son derece kısıtlıdır. 1661 yılından 1683 yılına kadar adaya hükmeden bu yapı, Tayvan'a yalnızca yirmi yıl hükmetmesine ve adanın tamamına yönetimini yayamamasına rağmen, Tayvan tarihinin en önemli dönüm noktalarından biridir (Wills 1999, 97). Çin'de, Tayvan'da ve Japonya'da kurucu ailenin adı olan Zheng ile de anılan bu devlet, Tayvan tarihindeki ilk bağımsız devlet oluşumudur denilebilir. Her ne kadar daha önce ilk çağlardan itibaren burada bulunan yerli halkların kabile ve kabile federasyonları çerçevesinde kurulan siyasi örgütlenmeler olması mümkünse de gerek Çin gerekse Japon ve daha sonraki Avrupa kaynaklarında bu bölgede daha önce bir devlet olarak tanımlanabilecek bir oluşuma rastlanmamaktadır. Ancak yine de gerek günümüzde de adanın etnik ve siyasi yapısında önemli bir rol oynamaya devam etmeleri gerekse dilimizde bu konuda hiçbir yayın olmaması nedeniyle Tayvan'ın yerli

* Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir HBV Üniversitesi Tarih Bölümü.

¹ Bu çalışmada resmi dili Mandarin Çincesi olan Çin Halk Cumhuriyeti, Singapur ve Tayvan'da Standard Mandarin Çincesinin transkripsiyonu için resmi olarak kabul edilen Pinyin sistemi tercih edilmiştir. 19. yüzyılda İngiliz bir diplomat tarafından bulunarak daha sonra Harvard Üniversitesi'nde bir Sinolog tarafından geliştirilen ancak günümüzde akademi de kullanımı dünya üzerinde büyük ölçüde kalkmış olan Wade-Giles sistemi için bkz: Gürhan Kırılan "Pinyin Türkçe Wade Yale ve IPA'ya Göre Çince Sesletim Tablosu", https://www.academia.edu/2071842/Pinyin_Turkce_Wade_Yale_ve_IPAya_G%C3%B6re_%C3%87ince_Sesletim_Tablosu_Taslak_

halkları ve bunların kökenleri ile Dongning Krallığı ve çevredeki diğer devletler ile olan ilişkilerine kısaca değinmekte yarar var.

Kökenleri ve anayurtları hakkında farklı kuramlar olan Tayvan yerlileri Endonezya, Malezya ve Filipinler’de konuşulan Astronezyan diller ailesine mensup 12 farklı dil konuşmaktadır. 12 yerli dilinin de zaman içerisinde unutulduğu sanılmaktadır (Stainton 1999, 32). Bu dillerin ve bu dilleri konuşan halkların kökeni ve yayılımı konusunda üç temel kuram vardır. En eski kuram, bu dillerin Malay takımadaları ve yarımadasında ortaya çıkarak buradan Tayvan’da dahil olmak üzere bugün bu dillerin konuşulduğu bölgelere yayıldıkları şeklindedir. Bu kuram, özellikle Batılı ve Japon bilim adamları tarafından ortaya atılarak savunulmuş olup (Sekiguchi 2010, 19-27) daha çok Tayvan’ın yerli halklarına ait efsanelerinde geçen Güney’deki adalardan göç eden atalar motifine dayanmaktadır.

İkinci kuram ise, daha çok Çin’de kabul görmektedir. Bu kurama göre, Çin kaynaklarında Baiyue (百越) ve Nanyue (南越) ve bazen de yalnızca Yue (越) olarak adlandırılan ancak, etnik kökenleri tam olarak bilinmeyen, özellikle günümüzdeki Fujian, Guangdong ve Guangxi bölgelerinde yaşayan halkların, aslında Astronezyan dilleri konuşan halklar oldukları ve Güney Çin’den Tayvan’a ve Güneydoğu Asya’ya yayıldıklarını iddia etmekte olup, daha çok yazılı kaynaklara ve efsanelere dayanmaktadır. Üçüncü bir kuram ise, özellikle Tayvan ve Amerika’da destek bulan Tayvan kuramıdır (Chen 1994, 29 - 33). Bu kurama göre Astronezyan diller, Tayvan’da doğmuş ve buradan çevreye yayılmıştır. Buna kanıt olarak ise dilbilimsel ve arkeolojik kalıntılar gösterilmektedir. En eski Astronezyan dillerin yalnızca Tayvan’da bulunması ve Tayvan’da konuşulan yerli dillerinin daha arkaik bir formda olması, bu dillerin bölgeye sonradan geldiğini değil, buradan yayılarak zamanla geliştiğini göstermektedir (Cai 1993, 31). Bu kuramı destekleyenlere göre Güney Çin’de hiçbir Astronezyan dilin kalmamış olması da Güney Çin kuramının, Tayvan için geçerli olamayacağını göstermektedir (Zhu 2010, 119). Her üç kuram da bilimsel verilere dayanma iddiasında olmakla birlikte bu kuramları destekleyenlerin de kendi siyasi hedefleri doğrultusunda hareket ettiği de unutulmamalıdır. İlk kuramı destekleyen Batılılar ve Japonlar, Tayvan’ın sömürge olduğu dönemde ortaya çıkmıştır. Hem Batılılar hem de Japonlar, buraya sonradan yerleşen Han Çinlilerinin mezaliminden yerlilerin kurtarılması gerektiğini iddia etmekle beraber, Tayvan yerlilerinin cüce kurbanı ritüeli gibi geleneklerinde ve efsanelerinde görüldüğü gibi kendilerinin de bu adanın ilk halkı

olmadığını, bu nedenle adanın mülkiyetini iddia edemeyeceklerini de ima etmektedir (Stainton 1999, 33). Çin'de destek bulan ikinci kuram ise, Tayvan'ı daha neolitik dönemlerden itibaren Çin'in ayrılmaz bir parçası olarak göstermek ve Tayvan yerlilerini de Çin anayurdunun evlatları olarak göstererek, Çin anakarası ile birleşmenin gerekliliğini ortaya koymaya çalışmaktadır.

Üçüncü kuram ise, daha çok Amerika'da ve Tayvan yerlileri arasında destek bulmakta olup, son dönemde Tayvan'ın bağımsız bir devlet olmasını savunan gruplarca da desteklenmektedir. Kökenleri ne olursa olsun Tayvan'da yaşayan yerli halklar, bu bölgede binlerce yıldır, görece izole bir şekilde yaşamlarını sürdürmekteydiler. Dış dünya ile en temel iletişimlerinin Tayvan'ın karşısındaki Fujian bölgesindeki balıkçı, tüccarlar ile Japonya ve Ryukyu adalarından gelen tüccarlarla balıkçılar aracılığı ile olduğu düşünülmektedir (Wills 1999, 45).

Çin'e bu kadar yakın olmasına karşın, Penghu adasına yerleşen balıkçılar dışında adaya Çinli yerleşimi neredeyse yok denecek kadar az olmuştur. Adanın görece sakin ve izole durumunu değiştiren gelişmeler ise, Tayvan dışında dünyada ve Asya'da meydana gelen gelişmeler olmuştur. 15. yüzyıldan itibaren neredeyse dünya çapında bir deniz aşırı yayılma hareketi başlamış ve 16. ve 17. yüzyıllarda daha da yayılmıştır. Her ne kadar, Avrupa merkezli bir bakış açısına sahip olan pek çok tarihçi, bu keşifler çağı ve deniz aşırı seferleri Avrupalılara özgü bir yenilik olarak görseler de aslında, aynı dönemde Arap, Çinli, Japon, Malay, Türk pek çok tüccar, maceracı ya da denizci özellikle Hint Okyanusu'nda son derece aktif bir şekilde uzun mesafeli keşifler ve seferler düzenlemekteydi. Bir bağlamda, bu hareket daha önceki Moğol fetihlerinin ve bunu izleyen Moğol barışının mümkün kıldığı gerçek anlamdaki ilk küreselleşmenin sürdürülmesi isteğiydi diyebiliriz. Nitekim, Kristof Kolomb Çin'e ve Hindistan'a ulaşma isteğini Kubilay Kağan döneminde Çin'de bulunan ve gözlemlerini aktaran Marko Polo'dan devralmıştı. 16. yüzyılda bu bölgeye ulaşan Portekizliler, Tayvan'a Portekizce'de güzel anlamına gelen *Formosa* adını vermiş ve adanın Çin tarafına bakan yüzündeki *Penghu* adalarında gördükleri Çinli balıkçı yerleşimlerinden ötürü, bu adalara da balıkçı anlamına gelen *Pescador* adaları adını vermiştir. Ancak, yine de Portekizliler bu adaya bir yerleşim kurmayarak, Japonya'ya giderken zaman zaman yol üzerinde erzak ve ticaret için uğramakla yetinmişlerdir (Wills 1999, 19). Buraya ilk yerleşimi, Filipinleri sömürgesi yapan İspanyollar düşünmüşlerdir. Adanın kuzeyine

kaleler kurarak yerleşen İspanyolların temel amacı, burayı Japonya ticareti için bir durak noktası yapmak, buna ek olarak Çin ile ticaret ve misyonerlik faaliyetlerini yürütebilmek için Makao'ya ek bir üs olarak kullanmaktı (Campell 1903, 95). Ancak bu kaleler, yeterince iyi korunmamaktaydı ve yerli kabileler ile de sorun yaşamaya başlamışlardı. Bölgeye İspanyollardan sonra gelen Hollandalılar ise, İspanyolları kısa sürede adadan atarak, adanın güneyinde bugünkü Tainan civarında iki kale olan Zeelandia ve Provintia'da askeri garnizonlar kurdular (Campell 1903, 14). Bu garnizonları destekleyerek kısa sürede adadaki yerli kabileleri de kendilerine bağlılığa zorladılar. Her köye misyonerler göndererek okullar açtıktan sonra, ada yerlilerinin dillerinin ilk kez Latin alfabesiyle yazılmasına başlandı (Stainton 1999, 35). Daha da önemlisi, aynı dönemde Fujian'de meydana gelen gelişmeler nedeniyle, Güneydoğu Asya'ya göç etmeye başlayan Çinli işçi, çiftçi, tüccar ve zanaatkârlar da adaya yerleştirilmeye başlandı. Nitekim, 1603 yılında Filipinler'de 20.000 Çinli göçmeni katleden İspanyollar da, Çinlilerden daha iyi işçi ve zanaatkar bulmakta zorlanınca, daha da fazla Çinliyi davet etmek zorunda kaldılar (Chen 2011, 138). Bu dönemde, Doğu ve Güneydoğu Asya'da her ne kadar Portekizliler, İspanyollar, Hollandalılar ve Japonların yanı sıra özellikle Fujian ve Guangdong'lu Çinli tüccarlar da ticari rekabete katılmışlarsa da Çinli tüccarlar, bu grupların hepsinden farklı bir örgütlenmeye sahipti. Hollandalı ve İngilizler, şirketler olarak örgütlenerek sömürgelerini neredeyse 19. yüzyıla kadar bu şirketlerle yönetirken İspanyollar devlet tarafından atanan valilerce yönetmeyi tercih etmekte ve tüccarları da *Cizvit* ve *Fransiskan* misyonerler ile işbirliği halinde çalışmaya zorlanmaktaydı (Atwell 1990, 667).

16. yüzyılda, Almanya'da başlayarak Avrupa'ya yayılan reform hareketine karşı başlatılan karşı reform hareketinin öncüsü olan Cizvit tarikatı, yeni kurulmasına rağmen özellikle Asya'da son derece etkindi. Buna, kökeni çok daha eskilere dayanan ve daha Moğol İmparatorluğu döneminde Çin'e misyonlar göndererek kiliseler açan, Fransiskan tarikatı da eklenmiş ve bu iki tarikat, Papalık Fermanı ile yetkilendirilmişlerdi. Japon tüccarlarla Samuraylar ise, kendi derebeylerinin ya da Sakai ² ve Nagasaki gibi özerk kentlerin izni ve korumasında hareket etmekteydiler (Pacheco 1970, 305). Özellikle, Şogunluğun izni ile Satsuma Beyliğinin, Ryukyu Krallığını fethetmesi ile Japonlar da, bu bölgede daha etkin bir rol oynamaya başlamışlardı. Nitekim, Tayvan'ı Hollandalılardan alarak Mançular

² Günümüz'deki Osaka şehrinin eski adı.

tarafından yıkılan Ming Hanedanı adına yöneten ve Dongning Krallığının temellerini atan *Zhneq Chenggong* Japon bir anneden doğmuş ve Japonya'da büyüdüktan sonra, babasının yanına Fujian'e gitmişti. Çinli tüccarlar ise Japonya'dan daha önce ülkeyi kapatarak Çinlilerin yurtdışına çıkmasını ve ticaret yapmasını yasaklamaya çalışan Ming hükümetinin desteğini alamadığı gibi, ticari ve diğer faaliyetlerini çoğunlukla gizlice yürütmekte ya da yüksek vergiler ve kotalara tabi olmaktaydılar (Chen 2011, 97).

Çinliler, eski dönemlerden beri yalnızca yönetici sınıf olarak değil, tüm toplum katmanları içerisinde klanlar halinde örgütlenmekteydiler. Halen süren bu klan örgütlenmesi, coğrafyadan bağımsız olarak kan bağı ve soy ağaçlarına bağlıydı. Günümüzde, Çin'in Fujian eyaletinde özellikle, *Hakka*'lar hala bazı köylerde birkaç nesil ve yalnız dikey değil yatay (evli kardeş ve kuzenler de) duvarla çevrili, kale benzeri, büyük evlerde yaşamaktadırlar. İşte bu klan üyelerinden bazıları, Güneydoğu Asya'ya ve Tayvan'a göç ederken, klanlarının buralardaki kolları olarak yaşamlarına devam etmişlerdi (Liu 2009, 217). Bazıları, binlerce üyeye sahip olabilen bu klanlar, ticari faaliyetler için gerekli sermayeyi birey ya da çekirdek aile ile hareket eden tüccarlara göre daha kolay bir şekilde toplayabilmekteydiler. Ayrıca, şirket yerine klan olarak ticaret yapmak, o dönemde şirketlerde sıklıkla görülen yolsuzluk ve dolandırıcılık riskini de azaltmaktaydı. Bu klanlar, şirketlerden farklı olarak belirli bir devlete de bağlılık gösterme zorunluluğuna sahip olmadıkları için, rahatlıkla aynı anda birkaç bölgede, birkaç devlet ya da şirket ile işbirliği halinde hareket edebilmekteydiler (Liu 2009, 219). Ortaçağda benzeri bir yapıya sahip olsa da, 17. yüzyılda artık bu yapıya yabancı kalan Avrupalılar için Çinliler ilk başta şüphe uyandırır da, Amerika ve Afrika'nın aksine, Asya'da Avrupalı yerleşimleri olmaması nedeniyle, Çinli yerleşimcileri kendileri çağırırmaktaydılar. Bu bağlamda, Tayvan'da da önce İspanyollar ancak daha büyük ölçüde Hollandalılar, Çinlilerin Tayvan'a yerleşmesini teşvik etmekteydiler (Chen 2011, 41). Ancak, Tayvan bu dönemde ilkel tarım yapan yerliler sayılmazsa, büyük ölçüde geri kalmış, ormanlık bir bölgeydi. Daha öncesinde, Çinlilerin bu bölgede ceylan, balık, tuz ticareti haricinde yerleşmeyi düşünmemesi nedenlerinden biri de, adanın iklimi ve koşullarıydı. Bu zorluklara, Hollandalı askerlerin zamanla vergileri yükseltmeleri, gece yarısı Çinlilerin evlerini basmaları da eklenince, adada huzursuzluk artmaya başladı. 1552 yılında, *Guo Huaiyi* liderliğinde, adadaki Çinli köylüler isyan etti. Çinli köylülerinin önde gelenleri ve tüccarlar, durumu Hollandalı şirket yöneticilerine bildirdiler. Daha sonra, adaya gelen takviye kuvvetler, adadaki

yerli kabilelerle birlikte düzensiz, ordu disiplini ya da yeterli silahları olmayan köylüleri kolaylıkla yendi ve iki binin üzerinde Çinli öldürdü (Campell 1903, 56). Ancak, Hollanda yönetimi de uzun sürmeyecekti, Çin'in genelinde ve özellikle Fujian'de meydana gelen gelişmeler, adaya Çinli göçünü arttırmakla kalmayıp, Çinli korsan ve isyancıların da adaya yerleşme girişimlerini arttırdı.

Song (960-1279) ve Moğolların kurduğu *Yuan* (1279-1368) Hanedanları döneminde, devletin desteğiyle tarım, sanayi, zanaat ve özellikle de Güneydoğu Asya ve Batı Asya ile ticaretin geliştiği Fujian eyaleti, bu dönemde güçlenen bir ticaret merkezi haline gelmişti. Özellikle, *Song* Hanedanı'nın Güney *Song* (1127-1279) döneminde, Kuzey Çin'in Cürçenlere kaybedilmesi sonrasında enerjisini, Güney Çin'in geliştirilmesine veren idareciler arasında Fujian kökenli çok sayıda kişi vardı. *Yuan* döneminde ise, *Song* Hanedanı sırasında *Zhu Xi* öncülüğünde ortaya çıkan neo-konfüçyüsçü akımın etkisindeki konfüçyüsçü kesim, Moğol hâkimiyetinde çalışmaktansa, devlet yönetiminden el çekip Fujian'deki klanlarının başına geçerek burada sosyal işler ve ticarete yöneldiler (Bol 2001, 41). *Yuan* hanedanı ise dışarıyla ticareti engellemenin aksine, daha da teşvik etmişti. Bunun nedenlerinden biri, ticaretten gelen gelirlereydi. Nitekim bu dönemde Quanzhou'yu ziyaret eden Marko Polo ve İbn Batuta, bu şehre (her ikisi de Zeytun adını verir) hayran kalmanın yanında, son derece gelişmiş ticaret ve zenginlikten bahsederler. İkinci ve *Yuan* hanedanı için Guangdong (Kanton) ve Fujian'i daha da önemli kılan neden ise, Kubilay döneminden itibaren Kaydu ve diğer Moğol beyleri ve hanlarıyla, *Yuan* (Kubilay Hanlığı) ve ona sonuna kadar bağlı kalan İlhan Devleti arasında, kara yoluyla iletişimin ve ticaretin neredeyse olanaksız hale gelmesiydi. Bu nedenle, kişiler ve mallar Hint Okyanusu yoluyla Güney Çin limanlarından taşınmaktaydı. 1368'de *Yuan* hanedanını yıkarak yerine geçen *Ming* hanedanı ise, bu siyaseti bir süre değiştirmede. Nitekim *Ming* hanedanının ilk başkenti, Güneydeki Nanjing kentiydi ve *Yuan* hanedanına karşı ilk isyan başladığında, en büyük desteği güneyden almıştı. Buna ek olarak, *Ming* hanedanı ilk yıllarında Müslüman bir hadım ağası olan *Zheng He* komutasında bir filoyu, Arap yarımadasından Afrika'ya kadar Hint Okyanusu kıyıları boyunca elçilik görevlerine ve keşfe göndermişti. Ancak, 15. yüzyıldan itibaren hem başkentin günümüzdeki Pekin'e (Beijing) taşınması ve Moğol tehdidi nedeniyle hükümetin dikkatini kuzey sınırına

çevirmesi sonucu, hem de Japon korsanlar³ olarak adlandırılan ancak aslında içlerinde Japonların yanı sıra Koreli, Çinli, Filipinli, Ryukyulu gibi değişik halklardan kişilerin de olduğu korsan grupları ve Avrupalıların bölgeye gelmesiyle, Ming yönetimi zaman zaman kısmi olarak, zaman zamansa tamamen dış ticareti ve ilişkileri yasaklama yoluna gitti (Manthorpe 2005, 44). Bunun sonucu olarak, Fujian ekonomisinin olumsuz etkilenmeye başlamasıyla, pek çok Fujian'li gizli yollardan Güneydoğu Asya ve Japonya ile ticarete devam etmenin yanısıra buralara yerleşmeye de başladı. Tayvan ise, Fujian'ın hemen karşısında olmasına rağmen daha önce anlatıldığı gibi Hollandalıların burayı kendilerine bağlayarak düzenli yollar, okullar inşa etmesine ve vergi ile yönetim sistemi kurmasına kadar, balıkçıların konakladıkları Penghu adaları haricinde, Çinli yerleşimlerini çok çekememiştir (Chen 2011, 46). Ancak, yine de dönemin Batı, Japon, Çin kaynakları, burada yerlilerin köylerine giderek ceylan derisi toplayan, bu derileri ve ceylan boynuzlarını Çin'e, Japonya'ya satan Çinli tüccarlardan bahseder (Hidetoshi 1924, 124).

Tayvan'da, özellikle şeker ekimine başlanması ve bu şekerin Hollandalı, Çinli tüccarlar tarafından Japonya'ya satılması ile daha çok ormanlık alan, tarıma uygun hale getirilmeye başlanmıştır. Bunun sonucu olarak Çinli köylüler, özellikle Fujian'ın güney bölgelerinden daha büyük sayılarda Tayvan'a yerleşmeye başlamışlardır (Wills 1999, 67). Ming hanedanının son dönemlerinde, Fujian'de ve Çin'in genelinde artan huzursuzlukla birlikte giderek, Amoy (Xiamen), Quemoy (Jinmen) gibi adalarda korsan üsleri oluşmaya başlamıştır. Ming hanedanının bir isyan sonucu yıkılması ve Mançuların Çinli bir generalin daveti üzerine Çin'e girerek kendi hanedanları olan Qing hanedanını kurması ile durum, daha da karışık bir hal aldı. Daha önce, *Lin Taochen* gibi Çinli korsanlar, 1550'lerden itibaren Tayvan'a yerleşme girişimlerinde bulundularsa da başarısız olmuşlardı (Hong 2000, 57). Nitekim Japonlar da gerek Japon korsanlar, gerekse şogun *Tokugawa İeyasu* tarafından gönderilen *Arima Harunobu* ve *Murayama Toan* yoluyla, adaya hâkim olmaya çalışmışlarsa da hem adadaki olumsuz iklim ve doğa koşulları, hem de adadaki yerlilere yenik düşerek geri çekilmek zorunda kalmışlardı (Manthorpe 2005, 44-45). Ancak, Çinli ve Japonların başarısız oldukları denemelerde, Hollandalılar başarılı olmuşlardı. İlk başlarda, yalnızca çiftçiler ve tüccarların ilgisini çeken ada, Ming Hanedanı'ndan geriye kalan güçler ve isyancılar ile Mançular arasında

³ 倭寇 Japonca Wakô, Çince Wokou, Korece Waegu.

süregelen savaşlar sonucunda, giderek daha çok kişinin ilgisini çekmeye başlamıştı. Aslında, Zheng hanedanı da olarak adlandırılan Dongning Krallığı'nın temellerini, Zheng ailesinden olmayan ancak, tam da bu dönemde adaya yerleşerek adanın kuzeyindeki Japon korsanlarla adanın güneyindeki Çinli tüccar, korsan ve balıkçıları, kendi önderliği altında toplamayı başaran *Li Tan* adlı tüccar atmıştır (Liu 2009, 51). Bu dönemde, Doğu Asya'da gerek Asyalı, gerekse Avrupalı tüccarlar ile korsanlar arasındaki çizgi çok inceydi. Ticaret gemileri, çoğunlukla silahlıydı ve Hollandalılar başta olmak üzere ticarete silah kullanımı yaygındı. Li Tan, Fujian'li bir terziyken yukarıda bahsedilen ekonomik ve siyasi sıkıntılar sonucu Manila'ya göç ederek Katolik olup, *Andrea Dittis* adını aldı (Liu 2009, 51). Ancak, suça bulaştıktan sonra kürek cezası olarak buradan kaçtığı ve Hirado'da Japonya ve Çin ile ticaret yapan, İngiliz *East India Company* ile çalışmaya başladığı görülmektedir. Burada, şirketin Japonya temsilcisini, Çinli yetkilileri İngilizlere ticari imtiyazlar verme konusunda "ikna" edeceğini öne süren Li Tan, doğru kişilere doğru miktarda ödeme yapılarak bu işin halledilebileceği öne sürmüştü (Campell 1903, 92). Bu vaatle, İngilizler'den yüklü miktarda para alan Li Tan, İngiliz ve Hollandalılar arasında *Captain China* lâkâbını kazanmıştı (Campell 1903, 93). Daha sonra, şirketin merkezinde Li Tan'ın yaptığı dolandırıcılık anlaşılınca, şirket temsilcisi merkeze çağırılmış, Li Tan ise işini Nagasaki'ye taşıyarak Tayvan'a yerleşerek bu defa da *Gan Shisai* adını almıştı. Tayvan'da Japon ve Çinli korsan - tüccarları birleştirmenin ötesinde, sınır dışında ticaret yapmak ve hatta çıkması yasaklanan Çinli tüccarların önderi durumuna da gelmişti (Liu 2009, 53). Ancak, bununla yetinmeyen Li Tan, bu defa da Hollandalıların Çin'deki temsilciliği ve aracılığı görevini üstlenmiş, bu defa görevini gerçekten yerine getirmiştir. Tan, Penghu adasındaki Hollandalılar ile resmî olarak Penghu adasının sahibi olan Ming hükümeti arasında arabuluculuk yaparak, Hollandalıların, Penghu adasını savaşmadan terk ederek Hollanda'ya yerleşmesi karşılığında, Çin'deki Amoy (Xiamen) limanının ve Fujian'deki bazı diğer limanların Hollandalılara açılmasını sağlamıştır (Manthorpe 2005, 51).

Tayvan tarihindeki ilk bağımsız devleti kurma şansı ve kendi ülkesinin kıralı olma olanağını, neden Hollandalılara adayı vererek terk ettiği tam olarak kaynaklarda görülmesi de Li Tan, bu anlaşmadan son derece karlı çıkmıştı. Li Tan'ın kurduğu geniş ticaret filosu, kendi gücünün yanısıra dönemin donanma süpergücü olan Hollanda'nın da koruması altına girmiştir. Li Tan'ın ve ortaklarının, Tayvan'daki topraklarına dokunulmadığı gibi Li

Tan, Hollandalıların adada Çinlilere ve Japonlara rahat vermeyen yerlileri kontrol altına almasından sonra, ticaret imtiyazları edinmiştir (Goddard 1966, 43). Buna ek, olarak Hollanda'nın güneydoğu Asya'daki sömürgelerinde de daha rahat ticaret yaparak büyük bir ticaret imparatorluğu kurmayı başarmıştır. Ancak, erkek çocuğu olmayan Li Tan, varisi olarak oğlu olarak hitap ettiği, 1603'te kendisi ile aynı vilayette doğan, kendisi gibi terzilikten gelen ve benzeri bir kariyer çizen *Zheng Zhilong*'u göstermiştir (Wills 1999, 61).

1603 yılında Fujian'de doğan Zheng Zhilong, terzilik mesleğini bırakarak Makau'ya yerleşmiş, burada Protekizliler için çalışarak Hıristiyan olmuş ve *Nicholas Iquan* adını almıştır. Daha sonra, bir süre Manila'da kalıp, 20 yaşındayken tıpkı Li Tan gibi Hirado'ya gelerek burada, Li Tan ile tanışıp kısa sürede onun manevi oğlu olmuştur (Manthorpe 2005, 55). Li Tan ile Nagasaki'ye gidip, burada Tayvan'ın kuzeyine yerleşen Japon tüccar ailelerinden Tagawa klanından bir kızla evlenmiş, bu evlilikten de *Zheng Chenggong* doğmuştur (Manthorpe 2005, 56). 1623 yılında, Li Tan'la birlikte Tayvan'a giderek Hollandalılar ile Ming hanedanı arasındaki görüşmelere de katılan Zheng Zhilong, 1625'te Li Tan'ın ölümü üzerine adayı terk ederek, filosuyla Amoy'u almış, burayı kendisine üs edinerek korsanlık ve ticaret faaliyetleri yürütmeye başlamıştır. 1628'de, Amoy'a saldıran Hollanda filosunu hezimete uğrattıktan sonra, intikam için Hollanda gemilerine saldırılarını arttırmış ve esir aldığı Hollandalı askerleri de kendisine katılmaya ikna etmeyi başarmıştır. Aynı yıl, Ming hanedanı Zheng ile görüşmelere başlamış, Hollandalıları yenmesi ve güney Çin kıyılarında korsanlığa son vermesi karşılığında Zheng Zhilong 1630 yılında amiralliğe kadar yükselmiştir. Bu arada, 1603 yılında Japonya'da doğan büyük oğlu Zheng Chenggong'u da yanına çağırır (Liu 2009, 104). Aslında, bir korsanın devlet görevliliğine yükselmesi garip bir durum değildir. Erken modern dönemde özellikle korsanlar, zaman zaman da isyancılar başarılı olmaları halinde, hem Çin'de hem de dünyada devlet görevine alınmaktaydı. Bu durum, düzenli orduların kurulmasına kadar sürdü. Zheng Zhilong, kısa sürede Hollandalıları da kendisiyle anlaşmaya mecbur bırakmayı başardı. Manevi babası Li Tan'dan farklı olarak Zheng Zhilong ve oğlu Zheng Chenggong, Hollanda gibi döneminin süper gücü sayılabilecek bir devleti karşısına almaktan çekinmiyordu.

Ancak, sonunda Zheng Zhilong, Hollandalılar ile Ming hükümeti arasında arabuluculuğa soyundu. Tayvan'daki Hollanda kolonilerine Çinli

yerleşimcileri taşıma ve yerleştirmenin yanısıra malların ve insanların taşınma hakkını elde eden Zheng Zhilong, buna karşılık Hollanda gemilerine saldırmayı bıraktı ve ticaretlerine yardımcı oldu (Goddard 1966, 62). Daha önce belirtildiği gibi bu Çinliler, Tayvan'da özellikle pirinç ve şeker ekimi ve ticaretle uğraşmaktaydılar. Çoğu ya Kuzey Çin'de Mançularla savaştan kaçan göçmenler ya da Fujian'deki kıtlık, haydutluk ve fakirlikten kaçan köylülerdi. Zheng Zhilong, bu işçileri taşımakla kalmıyor, onların patronluğunu da yapıyor ve yerleşimlerinden elde edilen gelire de ortak oluyordu. Ancak, Hollandalılar buradan gelen gelirin Çinli çiftçiler sayesinde kısa sürede artması nedeniyle, bu duruma ses çıkarmamaktaydı (Campell 1903, 384).

Fakat bu denge, 1644 yılında Mançuların Pekin'i alarak Qing hanedanını ilân etmesi, güneyde de Nanjing'i bir yıl sonra alarak kısa sürede Ming hanedanını en güneydeki üç eyalet olan Fujian, Guangdong ve Guangxi'ye hapsedmesiyle değişti. Fuzhou'da, Ming hanedan ailesinden bir prensi tahta çıkaran Zheng Zhilong, artık imparatorluğun son umudu gibi görünmekteydi. Oğlu Zheng Chenggong'a imparatorluk soyadı olan Zhu verilmişti⁴. Bundan dolayı, Zheng Chenggong'a Batı'da ve Japonya'da daha çok bilindiği ad olan *Koxinga*'nın kaynağı olan *Guoxingye* (國姓爺) lakabı takıldı (Davidson 1903, 87). Ancak, Zhilong ve oğlu arasında Mançulara karşı nasıl hareket edileceği konusunda anlaşmazlıklar vardı. Zhilong, Mançularla anlaşma taraftarıyken, Chenggong sonuna kadar Ming hanedanına sadık kalma taraftarıydı. Ancak, Mançular Fujian'e girdiğinde, son Ming imparatoru *Zhu Yujian*, kendisi Mançuları karşılamaya güneyden hareket ederken, Zhilong'dan da Mançu ordusunun arkasına çıkarma yaparak iki taraftan sıkıştırmayı emrettiğinde Zhilong, emre uymayarak Amoy'da bekledi. Bunun üzerine, yenilen imparator intihar ettiği geride kalan tek Ming hükümeti temsilcisi Zheng Zhilong idi. Zhilong, bir süredir Mançularla görüşme halindeydi ve o da bir süre sonra teslim oldu. Zhilong'a verilen ziyafette Zhilong, yüz kişilik zenci muhafız alayından⁵ uzaklaştığı bir anda tutuklanarak Pekin'e gönderildi (Manthorpe 2005, 57). Bunun üzerine donanmanın başına geçen Chenggong, Mançularla anlaşmak yerine 1650'de

⁴ Bu uygulama yeni değildi, Han hanedanı döneminde orduda görev alan önemli Hun generallere ve Tang hanedanı döneminde de Türk generallere imparatorluk ailesinin soyadı verilerek bir nevi bu generaller evlat edinilmişti.

⁵ Kendisine katılan Hollandalı askerlerin Batavia'ya dönmesine izin veren Zhilong Makau'da Portekizlilerden kaçan zencilerden kendisine bir muhafız alayı oluşturmuştu. Bu alay Zhilong tutuklandığı sırada Zhilong'u kurtarmak isterken can verdi.

Amoy'u alarak çevre adalarda donanmasını güçlendirmeye başladı. Bu arada, bir başka Ming hanedan üyesi *Zhu Yulang Sichuan* ve çevresinde güçlerini toplayarak direniş hareketini sürdürmekteydi.

Güney Çin kıyılarında güçlenen Chenggong'a, Mançular da yanaşmaya çalışıyorsa da Chenggong, Ming tarafını tutmaya devam etti (Chen 2011, 91). 1655'te 50.000 süvari ve 10.000'i ağır zırhlı 70.000 süvarisi olan Chenggong'un donanması da, her zamankinden güçlüydü. Ancak, 1658'de Nanjing'i kuşatan Chenggong, burada ağır bir yenilgi alarak Amoy'a çekildi. Karada yenilmesine rağmen, denizden üstüne gelen Mançu donanmasını ağır bir yenilgiye uğratan Chenggong, son Ming İmparator'u Zhu Yulang'ın Siyam'a kaçması ve burada tutuklanarak Mançulara teslim edilerek idam edilmesi sonucu, Çin'i Mançulardan geri almanın imkânsız olduğunu anladı. Bunun üzerine, Tayvan'ı Hollandalılardan almayı planlayan Chenggong, 1659'da bir keşif birliği gönderdiğinde Hollanda donanmasının büyük bir kısmının adayı terk ettiğini öğrenerek, 25.000 kişilik bir kuvvetle Tayvan'ın işgaline koyuldu (Hong 2000, 82). 1661'de, Zeelandia önünde çıkarma yapan Zheng donanması, adadaki binlerce Çinli tarafından coşkuyla karşılandı ve destek aldı. Hollandalı vali *Frederick Coyett* ise, Batavia'daki Hollanda Doğu Hint Şirketinden acil yardım istedi. Ancak, gelen yardıma rağmen Hollandalılar, sonunda teslim olmak zorunda kaldı. İlk teslim olan Provintia kalesinde erkekler idam edilip, kadınlar cariye olarak komutanlara dağıtılırken, çocuklar köle olarak Çin'e gönderildi. Casteel Zeelandia'da ise direniş, 1662'ye kadar sürdü ve karşılıklı anlaşma ile kaledekiler kişisel eşyalarını da alarak adayı terk ettiler (Manthorpe 2005, 82).

Chenggong, adayı fethetmesinden yaklaşık bir yıl sonra ölecek yerini oğluna bıraktı. Ancak, bu bir yıl süresinde adanın idaresi, ekonomisi ve sosyal yapısı üzerinde kalıcı izler bırakacak reformlar hazırladı (Davidson 1903, 50). Aslında daha Zeelanda kalesi düşmeden önce Chenggong, reform hareketlerine başlamıştı. Hollanda kalelerini gerekli olan en az askerle kuşatarak, diğer askerleri adadaki yerli kabilelerin kendisine bağlanmasında kullanan Chenggong, Hollandalılar teslim olduğunda bu amacına büyük ölçüde ulaşmıştı. Buna ek olarak, topraklar kayıt altına alındı. Hollandalılara ait topraklar, Zheng ailesi üyeleri ve taraftarlarına dağıtıldı. Ormanlık ve bataklık alanlar vergiden muaf tutularak, Çinli yerleşimcilere ıslah etmeleri için dağıtıldı (Liu 2009, 93). Ming Hanedanının son yıllarında Zheng Chenggong'un babası Zhilong, yalnızca işçi ve çiftçileri Tayvan'a taşımamıştı. Pek çok memur ve aydın da savaştan kaçmak için Tayvan'a

yerleşmişti (Chen 2011, 75). Bunların ve daha sonra gelenlerin de yardımıyla Chenggong, küçük çaplı bir Çin devletini tüm kurumları ve kanunlarıyla kurmayı başarmıştı. Vergi ve ticaret gibi alanlarda Hollandalıların uygulamaları, özellikle yerliler ile olan ilişkilerde sürdürülmekle beraber, bu yeni devletin yapısı çok büyük ölçüde Ming hanedanının bir uzantısı gibiydi (Wills 1999, 67). Buna, Mançuların baskılarından kaçan çiftçiler ve aydınlar da eklendiğinde, devlet yapısı ve ekonomisi, gereksinim duyduğu insan kaynağını hızlı bir şekilde karşılamayı başarmıştı. Chenggong'un bir diğer reformu ise Tayvan'ı Çinlilerin Han Hanedanı'ndan beri bazı hanedanlar tarafından sınır bölgelerinde uygulanan garnizon çiftlikleri modeliyle tanıştırmak oldu. Adada, her biri toplam biner kişilik, 72 alay olduğu ve donanmada da 20 alay daha olduğu tahmin edilmektedir. Bu alaylara toprak verilerek, hem askerlerin barış zamanında kendi yemeklerini üreterek devlete yük olmaması, hem de boş durmayarak isyan gibi olumsuz işlerden uzak durmaları sağlanıyordu (Manthorpe 2005, 82-84). Burada güvenliği sağlayan Chenggong, İspanyollara ait olan Filipinler'e Cizvit papazı *Vittorio Ricci*'yi elçi olarak gönderdi ve İspanyollardan haraç isteyip, aksi takdirde Hollandalıların başına gelenin İspanyolların da başına geleceğini söyledi (Manthorpe 2005, 92). İspanyollar ise Manila çevresinde yaşayan 13.000 Çinli yerleşimciyi katlederek yanıt verdi (Davidson 1903, 52). Bunun üzerine Manila'yı işgale hazırlanan Chenggong, bu hedefine ulaşmadan 1662 yılının Mayıs ayında hastalanarak öldü (Goddard 1966, 74).

Chenggong, ölümüne kadar en azından ismen Ming hanedanına sadık kalmıştı. Ölümünden sonra yerine geçmek için oğulları ve taraftarları arasında meydana gelen mücadeleden, Zheng Jing galip çıktı. Chenggong'un en büyük oğlu olan Zheng Jing, Çin kültüründe enstest sayılabilecek bir ilişki yaşadığı için⁶ babası ölmeden önce idamını istemiş, ancak Zheng Jing'in aile işlerini yönettiği Amoy'daki komutanlar bu emre uymamış, aynı yıl da Chenggong ölmüştü (Goddard 1966, 92). Bunun üzerine Tayvan'daki bir kısım komutan Chenggong'un kardeşini varis gösterse de, Zheng Jing tarafı galip çıkmayı başardı. Bu arada Chenggong'un ölüm haberini alan Mançular, Fujian valisini Jing'e göndererek teslim olmasını istemişti. Jing, koşul olarak Tayvan ve Amoy'un tıpkı Kore gibi vassal devlet sayılarak Qing Hanedanı tarafından doğrudan yönetilmemesini, saçını Mançu tarzında

⁶ Küçük kardeşinin süt annesiyle ilişki yaşamış ve bu ilişkiden bir oğlu olmuştu. Çin kültüründe doğrudan kan bağı olmasa da bu tarz ilişkiler enstest sayılıyordu.

kesmemeyi⁷ ve donanmasını tutmayı şart koştu (Manthorpe 2005, 97). Ancak, Çinli olmamasına rağmen hanedanları yıkılana kadar, göğün altında tek imparator ve tek Çin olabileceği prensibine sadık kalan Mançular için bu koşullar kabul edilemezdi. Öte yandan, Jing için daha önce beş hanedan döneminde (907-979) on farklı Çin Krallığı, özellikle Güney Çin'de kurulmuş, hem kuzeydeki hanedanlarla hem de Kore, Japonya, Vietnam gibi çevre devletlerle bağımsız olarak ilişkiler yürütmüş ve isyancı bir bölge değil resmi Çin tarihlerinde de bağımsız krallıklar olarak yerlerini almışlardı. Bu arada, Tayvan'ı geri alma umuduyla bir donanma gönderen Hollandalılarla anlaşılan Mançular, 1664'te Amoy'u Zheng kuvvetlerinden aldılar. Daha sonra, Çin'e seferler düzenlese de, 1681 yılında ölümüne kadar Zheng Jing, Tayvan'ı geliştirmeye odaklandı. Kendi yokluğunda adanın yönetiminden hocası ve son derece yetenekli bir aydın olan *Chen Yonghua*, görevliydi. Adada, tam anlamıyla Ming tarzında bir yönetimi kurabilmek için adayı daha küçük idari bölümlere bölmeye girişildi. Mahalle ve köylerde eski bir sistem olan *baojia* sistemi getirildi. Bu sisteme, göre on ailelik gruplarda bir kişi sorumlu tutuluyordu. Bu kişi, grubun hareketlerini, grupta meydana gelen doğum, ölüm ve işlenen suçlarla göçleri rapor etmekle yükümlüydü. Ceza ve ödüller, tüm gruba verilmekteydi (Liu 2009, 103). Çin'de ve hâlâ büyük ölçüde tüm Doğu Asya'da uygulanan bu sistem, bugün artık uygulanmasa da, Doğu Asya kültürlerinde bireyin yerini grubun almasının da toplumsal temelini oluşturur (Feng 2003, 87). Ayrıca, ağaç kesimi yoluyla yeni tarlalar açılması, pek çok zaman adadaki yerlilerle çatışmalara neden olduğu için adanın doğusuna kırmızı bir hat çizilerek, Çinli yerleşimcilerin buraya geçmesi yasaklandı. Böylelikle, hem yerlilerin hakları korunmuş, hem de Çin köylerine yapılan yerli akınlarının önüne geçilmiş oldu. Adada, çay ve şeker ekimi de teşvik edilirken, ticaret geliştirilmeye devam etti. Mançuların, Fujian kıyı yerleşimlerini boşaltması ve Tayvan'la ticareti yasaklaması nedeniyle, ada ekonomisi kısmi zarar görse de bu ticaret kaçak yollardan devam etmekteydi. Öte yandan, artık Fujian'de gemi yaptırmak mümkün olmadığı için Zheng yönetimi, donanmayı ve ticaret filosunu ayakta tutabilmek için tersaneler kurdu (Davidson 1903, 117). Burada üretilen gemiler, hem donanmayı güçlendirdi hem de eskisinden daha büyük kapasiteli ticaret gemileri inşa edilmesini

⁷ Mançular, domuz kuyruğu denilen bir tarzda saç kesimine sahipti. Kafa tıraş edilerek arkada bir kuyruk bırakılan bu saç kesimini, Çin'i fethettikten sonra tüm Çinlilere de zorunlu kıldılar. Konfüçyus'a göre, barbarların kıyafetlerini ve saç kesimini kabul etmek, barbar olmak anlamına geliyordu. Bu nedenle, pek çok Çinli için Mançu saç modeli ve giysilerini kabul etmek aşağılayıcı bir hareketti.

sağladı. Japonya ve Filipinler'deki İspanyollar ile ticaret giderek artarken, Hollandalılar ile ticaret hiçbir zaman yeniden başlamadı. İngilizler ile ise ticaret görüşmeleri sonuçsuz kalsa da özellikle İngiliz silahları ithal edildi (Liu 2009, 109). Ticarete ve tarıma ek olarak, kendisi de bir konfüçyüsçü aydın olan *Chen Yonghua*, adada Konfüçyüse adanmış tapınaklar ve okullar kurulması için gayret etti. Daha önce adayı yöneten Hollandalılar, yalnızca yerliler için Hıristiyan okulları açmakla yetinmişti. Çinliler ise ancak düzensiz eğitim alabilmekteydi. Her köye bir okul açıldı ve başkent Dongning'de bir üniversite kuruldu. Çin'de binlerce yıldır yapılan sınav sistemi, Tayvan'da da başlatılarak devlet görevine gelmede, bu sınavları geçme şartı getirildi (Liu 2009, 109).

Bu arada, Çin'de de gelişmeler meydana gelmekteydi. Ming Hanedanı devrilirken, Mançuların tarafında geçen üç general Fujian, Guangdong ve Yunnan'da kendi ordularına sahip olarak, buraları derebeyi gibi yönetme hakkına sahipti. Ancak, 1672'de bu beylerden *Shang Kexi*, derebeyliği oğlu *Shang Xin*'e bırakmak üzere emekliliğini istediğinde, Qing imparatoru *Kangxi*, oğlu *Xin*'i atamadı. Bunun üzerine, kendi sonlarının da geleceğini düşünen *Wu Sangu* ve *Geng Jimao*, 1673 yılında isyan ettiler (Manthorpe 2005, 102). Üç beylik isyanı olarak tarihe geçen bu isyana, kısa sürede Zheng Jing de isyancıların yanında katıldıysa da savaşlarda donanması ve askerleri ağır kayıplar verdiği gibi, 1680 yılında Amoy, Quemoy gibi eskiden beri ailelerine ait olan yerleri de ellerinde tutamayarak, Tayvan'a çekilmek zorunda kaldı (Goddard 1966, 67). 1681'de, Zheng Jing'in ölümü üzerine yerine oğlu *Kezang* geçti. Ancak, bir cariyeden olan *Kezang* sevilmemekteydi ve amcaları ile Zheng Jing'in asıl karısından olan oğlu *Keshuang*'ın kayın pederi *Feng Xifan* tarafından öldürülerek *Keshuang* tahta oturtuldu. *Keshuang*, henüz 11 yaşında olduğu için asıl yönetim *Feng Xifan*'ın elindeydi. Ancak, ada kısa sürede kaosa sürüklendi. 1682'te yerliler ayaklandı, 1683'te ise ciddi bir kıtlık yaşandı (Wills 1999, 52). Bu arada, Çin'deki seferlerde çok miktarda kaynak ve insan kaybedilmesi de, adanın ekonomisini, insan kaynaklarını zorladığı gibi askere alınan Çinli yerleşimciler de huzursuzdu. Durumdan haberdar olan Mançular, daha önce Zheng Chenggong için çalışırken, Mançu tarafına geçtiği için ailesi katledilen ve intikam isteyen *Shi Lang*'ı Tayvan'ı alması için görevlendirdiler. 1683'te, Penghu adası önelerine gelen *Shi Lang*, burda cesurca bir savunmayla karşılaştıysa da iyi hazırlanmış ve sayıca üstün Mançu donanması galip geldi. Tayvan'daki komutanlar da Zheng ailesinden bağımsız olarak teslim olmaya ve taraf değiştirmeye başlayınca, Zheng

Keshuang'ın teslim olmaktan başka çaresi kalmadı. Zheng ailesi mensuplarına iyi davranılarak Pekin'e gönderildi, adada bulunan on üç Ming Hanedan mensubunun da Çin'de yaşamalarına izin verilirken Tayvan, Fujian eyaletine bağlı bir vilayet haline getirildi (Liu 2009, 113).

Ada tarihinde görece kısa olan bu dönem, adanın gelişimi açısından bugüne kadar etkileri devam eden ve dönüşü olmayan gelişmelerin başlangıcı olmuştur. İlk defa, Dongning merkezli bu krallık zamanında Tayvan, tam anlamıyla Çin siyasal kültürünün bir parçası haline gelmiş ve Çin kültür dairesi içine girmiştir. Ayrıca, bugün de ada nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Minnan ve Hakka kökenli Çinliler de, bu dönemde adaya yerleşmişlerdir. Tayvan'ın son derece gelişmiş akademik kültürünün temelleri de, bu dönemde atılmaya başlanmıştır diyebiliriz. Nitekim o dönemde kurulan okulların yanı sıra şiir toplulukları ve edebi kulüpler kültürü günümüzde de sürmektedir. Ayrıca, Tayvan tarihinde ilk kez bu dönemde bağımsız bir devlet olmuş ve bu statüsünü yirmi yıl kadar sürdürmekle kalmayıp, Qing Hanedanı'na bağlanmasından sonra da kültürel, dilsel ve toplumsal olarak anakaradan bağımsız gelişmelere gebe olmuştur. Bu bağlamda, Dongning Krallığını günümüz Tayvan'ının temeli olarak görmek de çok yanlış olmaz.

KAYNAKÇA

- Atwell, William S. (1990), "A Seventeenth Century 'General Crisis' in East Asia?", *Modern Asian Studies* 24 (4): 661-82.
- Cai, Zhonghan. (1993), "台灣原住民族之起源 (Taiwan Yuanzhu Minzu zhi Qiyuan)", *Minzu Yanjiu*, s. 39: 27 - 39.
- Campell, William M. (1903), *Formosa Under the Dutch: Described from Contemporary Records*, London: Trench, Trubner & Co. Ltd.
- Chen, Da. (2011), "南洋華僑與閩粵社會 (Nanyang Huaqiao yu Minyue Shehui)", Zhonghua
- Xiandai Xueshu Mingzhu Congshu, Beijing: Shangwu Yinshuguan.
- Chen, Zhaoru. (1994), "試論台灣人類學地高山研究 (Shilun Taiwan Renliexue Di Gaoshan Yanjiu)", *Taiwan Indigenous Bimonthly*, s. 6: 27-36.
- Davidson, James W. (1903), *The Island of Formosa Past and Present*, Londra: Macmillan.
- Feng, Zhang Weiyang Deng. (2003), "Information, Incentive and Joint Responsibility: A Legal and Economic Interpretation of Lian Zuo and Bao jia Systems in Ancient China [J]", *Social Sciences In China* 3.
- Goddard, William G. (1966), *Formosa: A Study in Chinese History*, Londra: Palgrave Macmillan.
- Hidetoshi, Kato. (1924), "薩摩郡制史 [Satsuma-gun Seishi]", Satsuma: Meishu Shuppan.
- Hong, Jianzhao. (2000), *A History of Taiwan*. Rimini: Cerchio Iniziative Editioiali.
- Liu, Wenzheng. (2009), *東亞華人社會形成和發展 (Dongya Huaren Shehui Xingcheng he Fazhan)*, Xiamen: Xiamen Daxue Chubanshe.
- Manthorpe, Jonathan. (2005), *Forbidden Nation: A History of Taiwan*. 2. bs. New York: Palgrave Macmillan.
- Sekiguchi, Hiroshi. (2010), "折口信夫と台湾原住民研究", *Bulletin of Seikei University* 43 (Mayıs): 1-29.
- Stainton, Micheal. (1999), "The Politics of Taiwan Aboriginal Origins", içinde *Taiwan: A New History*, editör Murray A. Rubinstein, New York: ME Sharpe.
- Wills, John E. (1999), "The Seventeenth Century Transformation: Taiwan Under the Dutch and the Cheng Regime", içinde *Taiwan: A New History*, editör Murray A. Rubinstein. New York: ME Sharpe.

- Zhu, Huiqin. (2010), "原住民語言與知識之關聯性 (Taiwan Yuanzhumin Yanjiu Luncong)", *台灣原住民研究論叢 (Taiwan Aboriginal Studies)*, s. 7: 115-137.

Elektronik Kaynaklar

- Bol, Peter K. (2001), "The Rise of Local History: History, Geography, and Culture in Southern Song and Yuan Wuzhou", *Harvard Journal of Asiatic Studies* 61 (1): 37 - 76. <https://doi.org/10.2307/3558587>.
- Pacheco, Diego. (1970), "The Founding of the Port of Nagasaki and its Cession to the Society of Jesus", *Monumenta Nipponica* 25 (3/4): 303 - 23. <https://doi.org/10.2307/2383539>.
- Gürhan Kırilen "Pinyin Türkçe Wade Yale ve IPA'ya Göre Çince Sesletim Tablosu", www.academia.edu/2071842/Pinyin_Turkce_Wade_Yale_ve_IPAya_G%C3%B6re_%C3%87ince_Sesletim_Tablosu_Taslak_